

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975)

Ефективна ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ДКС Центр
Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 2, 2015

УДК 338.436.32: 631.1

С. І. Плотницька,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту і адміністрування,

Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова

ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ІННОВАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

S. Plotnytska,

PhD (Economics), Associated Professor, Associated Professor of Management and Administrative Department,

O.M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv

AGRARIAN ENTERPRISES' INTERNAL INNOVATIONAL ENVIRONMENT FORMING

В статті досліджено процес та особливості формування внутрішнього інноваційного середовища аграрних підприємств. Визначені основні імперативи сприйняття інновацій системами управління діяльністю підприємства та прикладні засади їх генерування в підприємстві. Розглянуто значення та роль інновацій для формуванні конкурентних переваг аграрних підприємств, а також запропоновані раціональні підходи до впровадження інновацій.

The process and features of the internal innovative environment of agricultural enterprises are considered in the article. The basic imperatives of perception innovations by business management systems are identified. The role and the role of innovation for competitive advantage formation of agricultural enterprises are considered, and the rational approach to innovations is proposed.

Ключові слова: *інноваційне середовище, конкурентна перевага, економічне зростання, сприйнятливість інновацій, цільова інноваційна програма підприємства.*

Keywords: *innovative environment, competitive advantage, economic growth, susceptibility innovation, innovative target program of the enterprise.*

Постановка проблеми. Необхідність вирішення глобальної задачі формування інноваційної структури національної економічної системи актуалізує вибір і обґрунтування напрямів інноваційного розвитку галузей і комплексів національного господарства України. В даний час повільне розгортання процесів використання інновацій у господарській практиці значною мірою слід пояснити сучасним незадовільним станом ресурсної бази вітчизняних підприємств і неефективними механізмами управління нею.

Локомотивом інноваційного розвитку країни, безумовно, повинна стати агросфера. Агросфера визначає стан виробничого потенціалу країни, забезпечує стійке функціонування провідних галузей економіки, а також наповнення споживчого ринку. Від рівня розвитку агросфери залежать найважливіші питомі показники валового внутрішнього продукту країни, продуктивність праці в галузях народного господарства, рівень екологічної безпеки аграрного виробництва та продовольчої безпеки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми змісту інноваційного потенціалу як категорії економічної науки, його складових частин і методів їх кількісної та якісної оцінки, концептуальних підходів, спрямованих на визначення рівня використання інноваційного потенціалу підприємств та можливості його нарощування за рахунок інтенсифікації використання ресурсного потенціалу, розробки моделей, що вимірюють не тільки складові елементи інноваційного потенціалу, але й оцінюють характер та силу існуючих між ними взаємозв'язків, добору системи показників, що використовуються в процесі діагностики, розглядала значна кількість вітчизняних та іноземних науковців. Зокрема, значний внесок у висвітлення цих питань зробили публікації таких відомих теоретиків та практиків, як Журавльов Ю.В. [1], Ілляшенко С. М. [2], Коршунова Є.Д. [3], Маслак О.І. [4], Серебренніков Г.Г. [6], Смерічевська С.В. [7], Шипуліна Ю.С. [8].

Водночас, незважаючи на значну кількість праць стосовно формування інноваційного потенціалу підприємств, слід зауважити, що питання розробки ефективної методики формування внутрішнього інноваційного середовища підприємств і досі не можна вважати повністю вирішеним: різноплановість уявлень про структуру інноваційного потенціалу робить неможливою стандартизацію переліку компонентів. Також практично не розглядається питання про особливості формування інноваційного потенціалу підприємств в аграрній сфері.

Метою статті є дослідження формування внутрішнього інноваційного середовища аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз літературних джерел виявив три основні підходи до трактування поняття «інноваційний потенціал» (табл. 1), що дозволили акцентувати ряд моментів, що формують концептуальну основу оцінки інноваційного потенціалу виду діяльності організацій [2-6]:

Таблиця 1.
Дискусійні трактування поняття «інноваційний потенціал»

№ підходу	Типове визначення	Відмітна особливість підходу
1.	Сукупність ресурсів, необхідних для інноваційної діяльності	Не пред'являє вимог до якості ресурсів
2.	Сукупність ресурсів, що забезпечують можливість інноваційної діяльності	Для всіх ресурсів ототожнює стан потенційної придатності до інноваційної діяльності зі станом готовності до її здійснення

3.	Сукупність ресурсів, які забезпечують готовність до інноваційної діяльності	Позиціонує персонал в якості специфічного ресурсу, для якого стан готовності до інноваційної діяльності не ідентично станом потенційної придатності до її здійснення
----	---	--

1. Представлення виявлених підходів до трактування інноваційного потенціалу (таблиця 1) не як альтернативних, а як взаємопов'язаних, взаємообумовлених, сполучених з різними етапами розвитку інноваційного потенціалу.

2. Розмежування сукупності ресурсів, що формують інноваційний потенціал, на два типи:

а) наскрізні - обов'язкові для здійснення будь-якого виду інноваційної діяльності, що мають однотипні параметричні характеристики і єдині оціночні показники, обумовлені сутнісним аспектом поняття «інноваційна діяльність»;

б) специфічні - ресурси, склад, структура, параметричні характеристики та оціночні показники яких визначаються змістовними аспектами конкретних видів інноваційної діяльності (інноваційними компонентами видів функціональної діяльності організації - виробничої, маркетингової, наукової, комерційної і т.д.).

3. Позиціонування в якості домінантної наскрізної ресурсної складової інноваційного потенціалу персоналу організації, типовими параметричними характеристиками якого виступають кваліфікація, освіта, стаж роботи за професією і вік. Оскільки, на відміну від специфічних ресурсів, стан потенційної придатності працівників до інноваційної діяльності не ідентичний стану потенційної готовності до її здійснення, комплексними оціночними показниками персоналу виступають:

а) рівень професійної конкурентоспроможності, що відображає ступінь відповідності сукупних характеристик найманої робочої сили об'єктивним вимогам виробничого потенціалу робочих місць і суб'єктивним уподобанням роботодавців, тобто ступінь принципової придатності персоналу до певного виду діяльності;

б) рівень інноваційної конкурентоспроможності персоналу - інтегральна характеристика рівня професійної конкурентоспроможності та рівня мотивації до інноваційної діяльності, що відображає потенційну готовність персоналу до здійснення інноваційної діяльності.

4. Диференціація складу, структури, параметричних характеристик і якісних показників специфічних ресурсів обґрунтовує правомірність введення в науковий обіг поняття «інноваційний потенціал виду діяльності», під яким запропоновано розуміти сукупну готовність визначеного переліку ресурсів належного рівня якості до конкретного виду діяльності. Наслідком зазначеного виступає позиціонування інноваційного потенціалу аграрної організації не як сукупності потенціалів укрупнених ресурсних складових, що не розмежовані за видами діяльності, а як сукупності інноваційних потенціалів притаманних аграрному підприємству видів діяльності.

5. Виділення чотирьох етапів діагностики рівня розвитку інноваційного потенціалу (табл. 2), структурованих за типами ресурсних складових.

Таблиця 2.

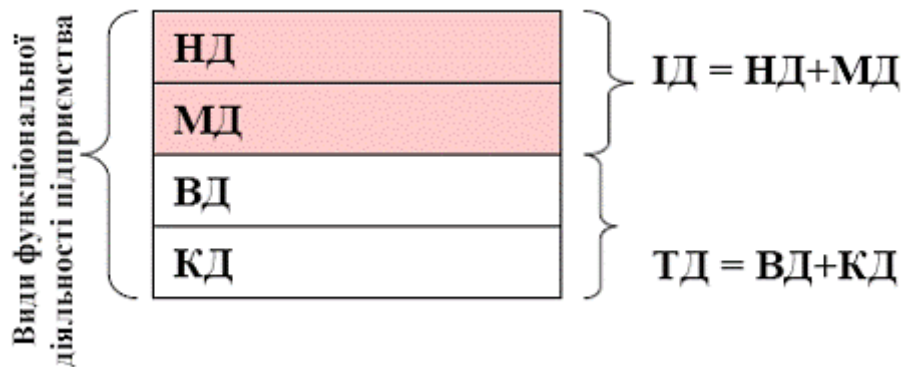
Етапи діагностики рівня розвитку інноваційного потенціалу виду діяльності

Найменування етапу	Характеристика етапу	Сукупність ресурсів, що формують інвестиційний потенціал	
		Персонал	Специфічні ресурси
1. Ревізія ресурсів	Перевірка наявності всіх ресурсів, необхідних для здійснення конкретного виду інноваційної діяльності	Ревізія професійно кваліфікаційного складу кадрів у розрізі функціональних категорій	Ревізія складу специфічних ресурсів (техніко технологічних, інформаційних, фінансових, інфраструктурних і т.д.)

2.Оценка ресурсів	Виявлення ступеня придатності ресурсів до здійснення конкретного виду інноваційної діяльності	Оцінка рівня професійної конкурентоспособности (КПК), що відображає ступінь відповідності типових параметричних характеристик робочої сили вимогам виробничого потенціалу робочих місць	Оцінка рівня придатності ресурсів до здійснення певного виду інноваційної діяльності, що відображає ступінь відповідності «стандарту специфічних ресурсів організації», що забезпечує перехід в новий якісний стан
	Виявлення ступеня готовності ресурсів до здійснення конкретного виду інноваційної діяльності	Оцінка рівня мотивації персоналу до інноваційної діяльності та рівня інноваційної конкурентоспроможності, що відображає ступінь відповідності «стандарту конкурентоспроможності персоналу організації», що забезпечує перехід в новий якісний стан	
3. Інкубація ресурсів	Формування належної якості всієї сукупності ресурсів	Розробка заходів, націлених на відповідність досягнутого рівня інноваційної конкурентоспроможності працівників «стандарту конкурентоспроможності персоналу організації»	Розробка заходів, націлених на відповідність досягнутого рівня придатності ресурсів до здійснення певного виду інноваційної діяльності «стандарту специфічних ресурсів організації»
4. Констатація готовності ресурсів	Констатація за результатами повторної діагностики сукупності ресурсів їх готовності до здійснення інноваційної діяльності	Констатація відповідності досягнутого рівня інноваційної конкурентоспроможності працівників «стандарту конкурентоспроможності персоналу організації»	Констатація відповідності досягнутого рівня придатності ресурсів до здійснення певного виду інноваційної діяльності «стандарту специфічних ресурсів організації»

Інноваційна діяльність аграрної організації базується на ряді моментів:

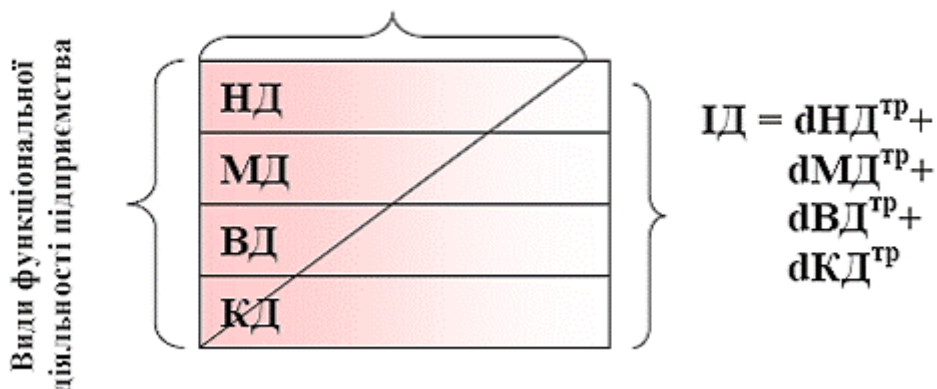
По-перше, співвідношення ключового (сутнісного) аспекту уточнюваного поняття з діяльністю, яка є не відокремленим видом, а невід'ємною складовою частиною традиційної (профільної) і нетрадиційної (непрофільної) функціональної діяльності організації. Припустимо, функціональна діяльність умовної організації (ФДОРГ) включає 4 компоненти: наукову діяльність (НД); маркетингову діяльність (МД); виробничу діяльність (ВД); комерційну діяльність (КД). Ілюстрації поширеного підходу до трактування уточнюваного поняття представлені на рисунках 1 і 2. Очевидно, що з позиції поширеного підходу інноваційна діяльність підприємства представляє сукупність наукової та маркетингової діяльності.

Рис. 1. Ілюстрація поширеного підходу до сутнісного аспекту поняття «інноваційна діяльність підприємства»

З погляду фаз, інноваційна діяльність підприємства (рис. 2) представляє сукупність інноваційних компонент наукової діяльності (dHD^{ін}), маркетингової діяльності (dMD^{ін}), виробничої діяльності (dVD^{ін}), комерційної діяльності (dKD^{ін}); відповідно, традиційна діяльність організації - сукупність традиційних компонент наукової діяльності (dHD^{тр}), маркетингової діяльності (dMD^{тр}), виробничої діяльності (dVD^{тр}), комерційної діяльності (dKD^{тр}).

$$ID = dHD^{ін} + dMD^{ін} + dVD^{ін} + dKD^{ін}$$

Рис. 2. Ілюстрація фазового підходу до сутнісного аспекту поняття «інноваційна діяльність організації»

Іншими словами, кожен вид функціональної діяльності організації (як профільний, так і непрофільний) може мати дві компоненти: інноваційну і традиційну:

$$\begin{aligned} HD &= d HD^{ін} + d HD^{тр}; \\ MD &= d MD^{ін} + d MD^{тр}; \\ VD &= d VD^{ін} + d VD^{тр}; \\ KD &= d KD^{ін} + d KD^{тр} \text{ і т.д.} \end{aligned}$$

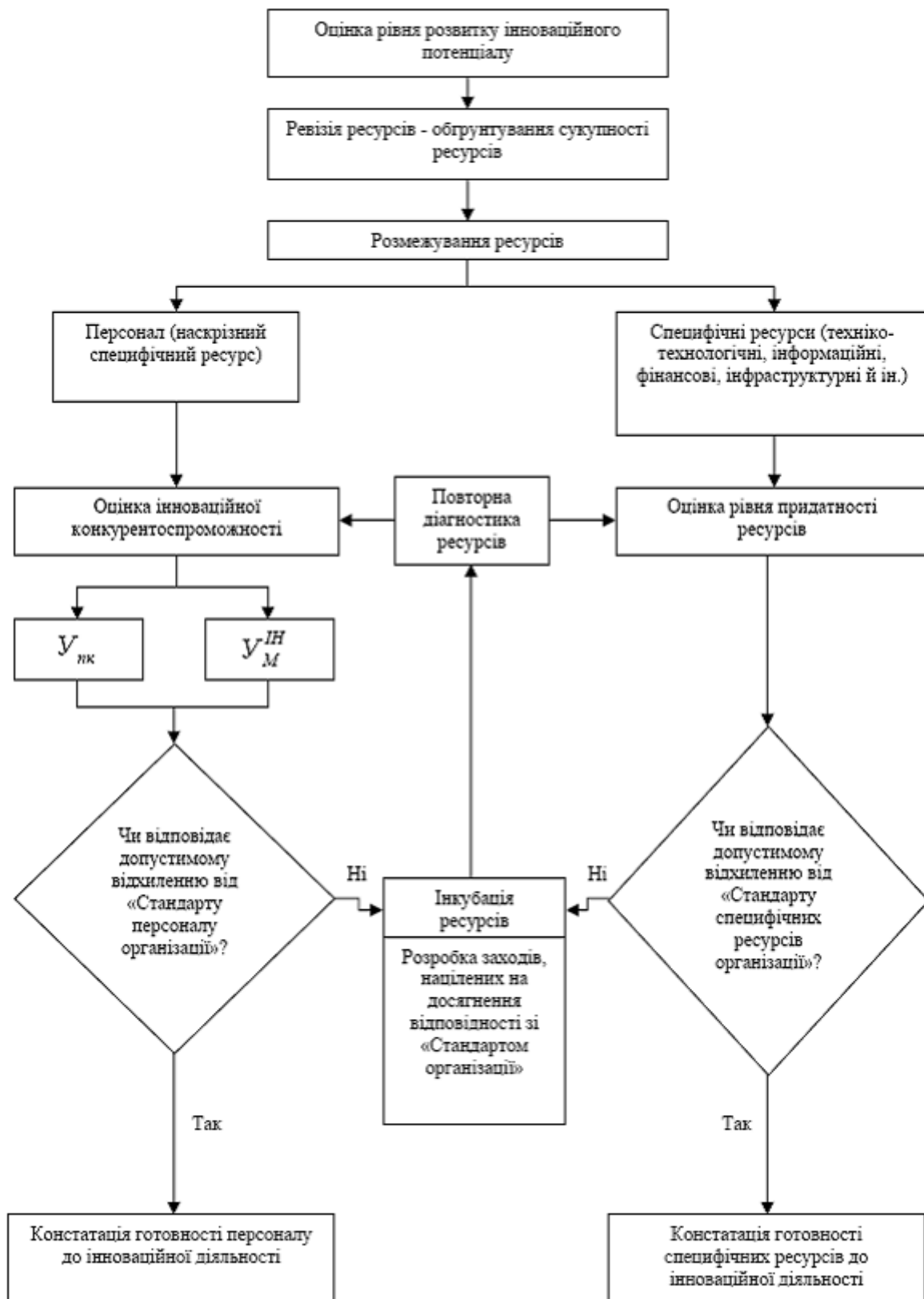
По-друге, інноваційна діяльність не має сенсу сама по собі. Значимість їй надають конкретні результати, які досягаються в процесі діяльності. Найбільш значущим результатом (ключовою метою) інноваційної діяльності будь-якої організації є підвищення її конкурентоспроможності, поєднане з переходом в якісний стан більш високого рівня.

По-третє, позиціонування змістовного аспекту уточнюється як поняття діяльності цілеспрямованої, творчої, що спирається на прогресивні наукові розробки і досягнення.

Таким чином, під інноваційною діяльністю організації правомірно розуміти творчу складову функціональної діяльності організації, що спирається на прогресивні наукові розробки і досягнення, сполучену з переходом в якісний стан більш високого рівня, структуровану за її профільним

(традиційним) і непрофільним (нетрадиційним) видами.

Логічним завершенням представленої концепції є блок-схема (рис. 3), що відображає процедуру діагностики рівня розвитку інноваційного потенціалу виду діяльності.

Рис. 3. Блок-схема діагностики рівня розвитку інноваційного потенціалу

Темпи економічного росту і розвитку будь-якої відкритої системи залежать від стану ресурсного потенціалу, умов його формування та нарощування. Прагнучи до сталого інноваційного розвитку, організація шукає такий набір і поєднання ресурсів (факторів виробництва), при якому її потенціал буде істотно вище суми потенціалів кожного з вхідних в неї окремо взятих ресурсів. Таким

чином, діє принцип синергізму інноваційного розвитку, який передбачає, що збалансоване зростання економічної системи залежить від балансу факторів виробництва, що формують ресурсний потенціал організації. Різні поєднання факторів виробництва, інтенсивності та інноваційності їх використання дають можливість формування та прояву синергетичних ефектів, що визначають потенційні можливості вибору різних атракторів, що включають варіанти стратегій і альтернатив розвитку. Причому, моделюючи поєднання факторів виробництва та впливу інтенсивності їх використання на швидкість і якість досягнутих результатів, можна управляти внутрішнім процесом розвитку системи. Безумовно, зовнішні фактори (науково-технічний прогрес, конкуренція, інституційні складові) впливають на якість перетворень і знижують рівень визначеності в діяльності підприємства, однак, на нашу думку, облік внутрішніх складових факторного потенціалу та вивчення його впливу на розвиток є визначальним і підвищує стійкість і надійність функціонування системи в цілому [6].

Зважаючи на вищесказане, та з урахуванням аналізу науково-теоретичних уявлень минулого і сучасності, вважаємо за необхідне сформулювати такі визначення, що слугують базою подальших досліджень: інноваційний розвиток економічної системи - це процес послідовного, еволюційного руху системи до стійкого стану за рахунок формування і дії синергетичних ефектів від різних сполучень факторів виробництва, отриманих в ході інноваційних перетворень у системі. Саме синергетичний ефект від взаємодії факторів виробництва формує потенціал якісного інноваційного розвитку системи, а самі фактори, їх структура і динаміка визначають можливості кількісного зростання.

Слід уточнити, що стійкий стан в цьому випадку - це базові результати інноваційного розвитку, що означають, що якщо розвиток прогресивний (інновації домінують), то його результатом є підйом, якщо регресивний (інновації відсутні), то результат - спад. І той і інший стан слід вважати стійким, оскільки це крайні точки розвитку. При цьому, синергетичні ефекти також можуть бути як позитивними, так і негативними. Так, якщо поєднання чинників виробництва призводять до негативних дій синергії, то розвиток регресивний, а якщо ефекти позитивні, то - прогресивний [4].

На нашу думку, застосування терміну «синергетичний ефект від поєднання чинників виробництва» більш обґрунтоване, ніж «оптимальне поєднання ресурсів», так як критерій оптимальності може бути тільки позитивним, що є умовою прогресивного розвитку. Однак, якщо поєднання факторів виробництва не є оптимальним, то це не означає, що система йде по шляху регресу. Критерій оптимальності повинен обов'язково визначатися кількісними характеристиками росту і обмежуючими умовами і, як правило, бути недосяжним з погляду практики, в той час як синергетичні ефекти реально проявляються у господарській діяльності і схильні до моніторингу з метою вишукування подальших можливостей підвищення інноваційного потенціалу розвитку системи.

Висновки. Отже, управління інноваційним розвитком економічної системи - це організована, свідома, цілеспрямована діяльність по впливу як на процес руху системи, так і на умови об'єднання факторів виробництва, що забезпечує прогрес системи на основі впровадження інновацій.

Механізм управління інноваційним розвитком підприємства включає систему ресурсів, методів та інструментів впливу на інноваційні процеси і заснований на принципах самоорганізації системи, узгодженні цілей і напрямів управління базовими ресурсними сферами на інноваційній основі.

При цьому, управління інноваційним розвитком підприємства повинно базуватися на наступних імперативах:

- Впроваджені інновації розглядаються як конкурентні переваги підприємства на ринку;
- Рівень сприйнятливості до інновацій суспільства і окремого підприємства впливає на темпи та умови економічного зростання в країні та регіоні;
- Економічний розвиток підприємства забезпечується реалізацією системи цільових інноваційних програм.

Список використаних джерел.

1. Журавлев Ю. В. Характеристика метода оценки инновационного потенциала промышленного предприятия / Ю. В. Журавлев, И. В. Куксова // Вестник Воронежского государственного университета инженерных технологий. – 2012. – № 4. – С. 148 – 151.
2. Ілляшенко С. М. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку: монографія / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2006. – 727 с.
3. Коршунова Е. Д. Методологический подход к оценке инновационного потенциала промышленного предприятия / Е. Д. Коршунова, Е. С. Ильичёва // Известия Оренбургского государственного аграрного университета. – 2012. – Т.4. – № 36-1. – С. 200-202.
4. Маслак О. І. Система показників оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства / О. І. Маслак, Л. А. Квятковська // Ефективна економіка. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=298>
5. Медынский В. Г. Инновационный менеджмент: учеб. / В. Г. Медынский. – М. : Инфра-М, 2002. – 497 с.
6. Серебренников Г. Г. К оценке инновационного потенциала предприятия / Г. Г. Серебренников // Организатор производства. – 2012. – Т. 53. – № 2. – С. 104 – 107.
7. Смерічевська С. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / С. В. Смерічевська, О. В. Сидич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.confcontact.com/Okt/18_Smerich.php
8. Шипуліна Ю. С. Критерії та методика діагностики інноваційного потенціалу промислового підприємства / Ю. С. Шипуліна // Механізм регулювання економіки. – 2008. – № 3. – Т.1. – С. 58 – 63.
9. . Федулова Л. І. Інноваційна економіка: підруч. / Л. І. Федулова. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.

References.

1. Zhuravlev, Ju. V. And Kuksova, I. V. (2012), "Harakteristika metoda ocenki innovacionnogo potenciala promyshlennogo predpriyatija", *Vestnik Voronezhskogo gosudarstvennogo universiteta inzhenernyh tehnologij*, vol. 4, pp. 148 – 151.
2. Illiashenko, S. M. (2006), *Marketynh i menedzhment innovatsiinoho rozvytku* [Marketing and Management Innovation Development], Universytetska knyha, Sumy, Ukraine, p.727.
3. Korshunova, E. D. and Il'ichjova, E. S. (2012), "Metodologicheskij podhod k ocenke innovacionnogo potenciala promyshlennogo predpriyatija", *Izvestija Orenburgskogo gosudarstvennogo agrarnogo universiteta*, no.4, vol. 36-1, pp. 200-202.
4. Maslak, O. I. and Kviatkovska, L. A. (2010), "Systema pokaznykiv otsinky innovatsiinoho potentsialu promyslovoho pidpryemstva", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 9, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=298>
5. Medynskij, V. G. (2002), *Innovacionnyj menedzhment* [Innovation management], Infra-M, Moscow, Russia, p.497.
6. Serebrennikov, G. G. (2012), "K ocenke innovacionnogo po–tenciala predpriyatija", *Organizator proizvodstva*, no. 53, vol. 2, pp. 104 – 107.
7. Smerichevska, S. V. And Sydych, O. V. "Otsinka innovatsiinoho potentsialu pidpryemstva", [Online], available at: http://www.confcontact.com/Okt/18_Smerich.php
8. Shypulina, Yu. S. (2008), "Kryterii ta metodyka diahnostyky innovatsiinoho potentsialu promyslovoho pidpryemstva", *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, vol.3, no.1, pp. 58 – 63.
9. . Fedulova, L. I. (2006), *Innovatsiina ekonomika* [Innovative Economy], Lybid, Kyiv, Ukraine, p. 480.

Стаття надійшла до редакції 20.02.2015 р.

(<http://www.poligrafua.net/>)

bigmir.net

921

252

(<http://www.bigmir.net/>) Бропу

ТОВ "ДКС Центр"